

SAMLAREN

T I D S K R I F T

F Ö R

S V E N S K L I T T E R A T U R H I S T O R I S K
F O R S K N I N G

NY FÖLJD. ÅRGÅNG 26

1945

U P P S A L A 1 9 4 5

S V E N S K A L I T T E R A T U R S Ä L L S K A P E T

UPPSALA 1946
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI AB
45442

Några notiser om Stagnelius.

Av *Olle Holmberg*.

Att Jacob Adlerbeth på flera ställen i sin i Uppsala universitetsbibliotek förvarade dagbok har yttrat sig om sin kollega och underordnade på ecklesiastikexpeditionen Erik Johan Stagnelius har Böök uppmärksammat och i sin Stagneliusmonografi omnämnt. Vid en i annat syfte företagen genombläddring av dagboken har det visat sig att Stagnelius är behandlad också i några andra avsnitt än dem som Böök har redogjort för. Den lilla efterskörd som så låtit sig göras är i det följande framlagd.

I en den 9 november 1822 daterad anteckning har Adlerbeth åt eftervärlden räddat kännedomen om hur han och Stagnelius och tydligen några fler firade Mårtenshögtiden det året. Det rätta datum måste vara den 10 november, som var en söndag och var Mårtensafton. Adlerbeth skriver:

»Dr Wallins predikan om Skattpenningen åt jorden och åt himlen afhördes. — Gåsens högtid firades. — Efter midnatten gick njutningen af fluida till öfvermått. Den första vinterdagen föranledde en skål för HofPred. Winter. — Stagnelius förkunnade sitt eget lof, besöng Gåsen, och fränkände Tegnér allt snille. En skål egnades åt Grekernes nyfödelse bevisad *gm* deras bragder.» (UUB F 850 b.)

Denna utan tvivel exakta anekdot har sitt ojämförliga värde som bild av hur Martyrernas sångare kunde te sig mellan skål och vägg. Det som Geijer har kallat det lurviga och burschikosa i hans väsen måste då ha framträtt. Vid det av Adlerbeth nämnda tillfället har han varit full, vitsat (eller varit med om vitsandet) på vintern och den kände hovpredikanten Olof Winter, svärmat för grekernas frihetskamp, besjungit, kanske inte bara i ord utan också i toner, gåsens ljuvlighet samt under ruset chargerat sina tankar både om sig själv och om Tegnér och förkunnat sitt eget lov samtidigt som han har fränkänt Tegnér allt snille. Jacob Adlerbeth har naturligtvis inte ljugit ihop detta, och några skäl att tro att de av Stagnelius framförda värderingarna inte i viss mån skulle ha varit desamma som dem som han också i nyktert tillstånd hyllade finns det inte. Givetvis skulle han som nykter inte öppet ha prisat sig själv och heller inte ha fränkänt Tegnér *allt* snille, men att den tagnerska dikten tedde sig enkel och osammansatt för författaren av Liljor i Saron är lätt att föreställa sig. Sympatier och antipatier är i litteraturen ofta ömsesidiga, och Tegnér var heller ingen beundrare av Stagnelius.

Man får alltså här ur Stagnelius' egen mun en antydan om hans av eftervärlden omtvistade ställning inför dåtidens litterära motsättningar. Han har sannolikt ställt sig på fosforisternas och Hammarskölds sida i fråga om Tegnér, en skald som de unga exklusiva modernisterna omkring 1822 kunde se på med höjda ögonbryn.

Gåsfesten var grundlig; därom vittnar också dagboksantecknarens nästa

anteckning, den 11 november, som i all korthet lyder: »Klart. Kallt. Dagen tillbragtes mest under hvila.»

Nästa gång Adlerbeth skriver om Stagnelius, i ett heller inte av Bök anført uttalande, är den 20 mars 1823. Det heter då:

»Att Stagnelius blifvit funnen full i en rännsten och i Policen pliktfälld, berättades (i Lördags den 15).» (UUB F 850 b.)

Detta kan tolkas på tre olika sätt: att saken berättades den 15, att Stagnelius var full den 15, och att bötfällningen skedde den 15. Möjligen åsyftar Adlerbeth samma historia som den som Bök med stöd av polisdarierna i Stockholms stads arkiv berättar på sid. 524 i Stagneliusmonografien, men det kan också hända att han syftar på en annan, senare händelse, ty i Böks berättelse är fylleriet daterat till den 8 mars 1823 och bötfällningen till den 10 mars.

Dagen efter denna anteckning är det som Adlerbeth har det av Bök (a. a. sid. 526) omnämnda samtalet på eklestikexpeditionen »om Stagnelii aflägsnande» från denna.

Även efter Stagnelius' död har Adlerbeth intresserat sig för honom. Den 4 april 1824 besökte han kanslirådet af Tannström, »som i morgon skulle till Norrige afresa», och tillbragte en timme hos honom. Det heter:

»En prospect till en samling af E. Stagnelii arbeten, — bland hvilka jag med nöje såg *Blända*, romantisk Skaldedigt i fem sånger, — hvarpå H. K. H. låtit anteckna sig för 5 Exemplar, blef jag anmodad att till Hammarsköld aflemna.» (UUB F 850 c.)

Med någon osäkerhet kan man tolka orden om Blända så: Adlerbeth hade förut inte sett eller hört talas om detta stycke, men blev glad över det därför att han, som Bök har påpekat (a. a. sid. 495), själv livligt intresserade sig för Blendasagan.

I boken *Sex kapitel om Stagnelius* (Sthlm 1941) har meddelaren av dessa notiser fäst avseende vid den lista över subskribenter som ingår i Hammarskölds Stagneliusupplaga, och försök görs där att med ledning av denna lista gissa något om Stagnelius' privata umgängeskrets i Stockholm. Läsningen av Jacob Adlerbeths dagbok gör grundvalen för några av de framställda hypoteserna vacklande, ty det visar sig att en stor del av subskribenterna är hopbragt av Adlerbeth, som naturligtvis i främsta rummet har vänt sig till Stagnelius' vänner men med sin kända energi säkert också har kunnat förmå åtskilliga personer utanför vänskretsen att teckna sina namn på listan. Bland annat frapperar antalet skolmän på subskribentlistan, men låter sig troligen förklaras därav att Adlerbeth både i egenskap av ledamot av direktionen över Stockholms stads undervisningsverk och på grund av sin ställning i eklestikexpeditionen hade mycket med skolfrågor och skolmän att göra.

De subskribenter som kommit med på listan från Kungl. Maj:ts kansli och från Stockholms skolor har troligen gjort det genom Jacob Adlerbeths försorg, vilket naturligtvis inte hindrar att flera av dem har kunnat vara vänner till Stagnelius.

Adlerbeths befattning med subskriptionen framgår av följande utdrag ur hans dagbok.

Den 6 april 1824 skriver han:

»Till Hammarsköld lemnades Kronprinsens subskription på Stagnelii skrifter [d. v. s. den som Adlerbeth erhållit av Tannström], i stället mottog jag en prenumerationslista på berörde arbete.» (UUB F 850 c.)

Den 23 augusti 1824 heter det:

»Till Mr Wiborg aflemnades 42 Rd Rgs, utgörande 21 prenumerationer på Stagnelii Samlade Skrifter.» (UUB F 850 c.)

Magister Wiborg var förläggaren av skrifterna.

Då Stagnelius' skrifter i augusti 1824 kommit ut, tycks Adlerbeth först ha satt sig att läsa Blenda. Han antecknar den 28 augusti:

»Blända af Stagnelius genomlästes med tillfredsställelse för utförandet med missnöje öfver anläggningen.» (UUB F 850 c.)

Anläggningen, i vilken Stagnelius egentligen driver med hela Blendasagan för att sen plötsligt sluta det hela i asketisk frälsningsextras, kan inte gärna ha tilltalat den pietetsfulle och okomplicerade Adlerbeth, men han har inte kunnat undgå att se att verserna var goda.

Den sista anteckningen om Stagnelius i Jacob Adlerbeths dagbok är från den 1 september 1824 och lyder: »Företalet till Stagnelii Skrifter genomlästes». Något omdöme om Hammarskölds i detta företal tecknade bild av Stagnelius har Adlerbeth tyvärr inte avgivit.